

BIBLIOTECA

PENTRU TOTI

DUILIU ZAMFIRESCU
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

FURFANȚO
(TREI NOVELE)

LITERE
ȘTIINȚA
ARTĂ

Editura Librăriei LEON ALCALAY

București. Calea Victoriei, 37

Prețul 30 ba

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

DUILIU ZAMFIRESCU
Membru al Academiei Române

FURFANȚO,

(TREI NOVELE)

BUCUREȘTI

EDITURA LIBRARIEI LEON ALCALAY

No. 37, Calea Victoriei, No. 37

FURFANȚO

Cine a trecut prin Târgoviște, și nu s'a oprit la „Hotel Patria“? Cine s'a oprit la hotel Patria, și n'a cunoscut pe „Domnu Mitu“? In fine cine a cunoscut pe Domnu Mitu, și l-a uitat?

Probabil, nimeni.

Domnu Mitu trăja din străbunii săi la hotel Patria, fără să știe ce nume de „familie“ avea, decât „D-nu Mitu dela hotel Patria“. Nevoea unui nume patronimic n'o simțise nici odată. Câtă vreme hotelul Patria era pe temeliile sale, ce să mai umble omul după nume!

— Mă rog, *pardon*, avem onoare cu D-nu Mitu?...

— Dela hotel Patria...

— Stă scris pe cartea Domniei Voastre de alegător?...

— Da vezi bine : D-nu Mitu... Et ecetera, et ecetera.

Il plictisia pe om să-l tot descoasă lumea asupra numelui. De aceea, când împrejurările solemne ale vieții îl siliau să-și spună singur numele, adoptase această prescurtare latinească : *et, ecetera, et ecetera*. Cine știe prin ce taine etimologice schimonosise D-nu Mitu pe răbdătorul *et coetera* și îl făcuse *et ecetera*!...

Dar altminteri ce om cum se cade!...

Pururi slinos, cu o cămașă al cărui guler era o poenă de boțituri, cu legătura la ceafă, — izbutia totuși să aibă un aer aproape serios, când vorbea cu clienții săi din *Restaurant*, și, de sigur, *prea serios*, când da câte o raită pe la tijghioa din cârciumă. Căci, din nenorocire, *Hotel Patria* se sfârșia la colț printr'o cârciumă...

Nu puțin sânge rău îi făcea lui D-nu Mitu blestemata asta de cârciumă, în care chiolhanurile se țineau lanț. Da ce să-i faci? Par'că era vina lui dacă cele doua pogoane dela Mânăstirea Dealului dau rod prea mult?

Adesea vorbea cu coana Tinca, navastă-sa:

— Ei, ce să-i faci vinului, soro?... Par'că

eu nu știu ce se cuvine unui otel?... Ici *Restaurant*, unde-ți vine Tribunalul, și dincolo cârciumă, de se 'mbată lumea... Nu merge. Da ce-i faci vinului?

Și unde arunca ochii, dela dreapta spre stânga, D-nu Mitu, și rămânea cu gâtul desgărdinat din guler spre coana Tinca, de simțiai bine că a răpus-o din argumente :

— Da, de-or mai veni și alegerile.

— E vai de noi.

— Unde pui pe Ghica?

— In odaia lui.

— In care odaie? Odaia lui n'ai dat-o fetei, ca să nu mai audă zgomotul din cârciumă?

— Bine zici. In odaia lui Conu Pană Ollănescu. Pe Conu Pană în odaia lui Conu Tachi Gianni; pe Conu Tachi în odaia lui Brătianu,..

— Ei, și pe conu Brătianu?..

— Bine zici.... Ba nici de fel: pe Brătianu în odaia lui Conu Iancu Ciuflea.

— Ei și pe Conu Iancu?..

— Asta-i rău.

Și rămânea pe gânduri. Apoi se 'ntorcea deodată spre nevastă-sa.

— Să știi că dau afară pe *talian*!

Nevastă-sa clătina din cap. El se uită țintă la dânsa :

— Tinco! vorba mea e vorbă.

Coana Tinca părea cam sceptică :

— Iar te legi de om. Dacă nu vrei să-l ții, închide cârciuma... Și nici un rău n'ai face, și pentru fata aia...

D-nu Mitu se supără :

— Uite, dom'le, capul de muiere!... Ce să fac vinului, mă femee?... Că boierii vin la 4 ani odată, când sunt alegeri, iar noi culegeam via în toți anii. *Furfanțo*, să trăiască! et ecetera, et ecetera.

Coana Tinca începea a râde.

* * *

Furfanțo acesta era o halima întreagă. Mai prin luna lui Mai, se pripășise un italian, al cărui nume creștinesc părea a fi fost Alfonso Fortunato.

Fortunato și nu prea.

Meșteșugul lui era de a ascuți cuțite. De unde o fi fost, Dumnezeu știa. D-nu Mitu zicea că-i cunoaște *genealogia* numai dela Titu încoace :

— Pân'la Titu, a venit, cu trenu : dela Titu la Târgoviște, cu picioarele.

Asta era pentru Domnia-sa, genealogie. Alfonso Fortunato părea de altfel om

cum se cade, — când nu era beat. Eșea cu cărucioara lui dela 5 dimineața și se ducea drept la lalomița. Aci se scălda în fugă, apoi o pornia prin oraș, strigând cât îi lua gura: „Arrotino Coltellinaro“. Lumea, de pe vorbe, nu prea-l înțelegea; dar îl înțelegea după cărucior.

Cu pălăria calabreză pe o urechie, cu mustățile ștrengărești, cu mânicele răsfrânte la deal și carâmbii ciobotelor la vale,— era bărbat în toată puterea. Pe când da cuțitele la tocilă stau fetele din casă lângă el cu plăcere. El lucra repede și bine:

— Pronto, draguța.

— Ia mai stai, domnule, că am și niște foarfeci.

— Muine draguța.

Și o pornia înainte: „Arrotino Coltellinro“.

Când ajungea soarele la nămiez, iar se întorcea la lalomița, iar se scălda, apoi își aduna o mână de susaiu și o pornia spre han. Aci își ducea căruciorul, în șopron, scotea din lădiță un căuș, de lemn, își lua susaiul și intra în cârciumă să mănânce. Curăța salata, o arunca în căuș, turna peste dânsa o solniță de sare și alta de piper, apoi un pahar de unt-de-lemn; cerea o pâine proaspătă și un clondir de vin, și dă

Doamne bine. După ce mîncă, se culcă și dormia pînă spre seară.

Seara era cheful cel mare. Cîntă bată-l vina lui de liftă, de aduna lumea pe sub ferestre. Cînd era jalnic, se opria Coana Tinca din cusut, oftînd din fundul plămînilor ;

— Ptiu, bată-te potca de om !

— Operă goală, Tinco, zicea D-nu Mitu.

— Operă ! Că dumneata ai auzit cum cîntă la operă !...

— Zău Tinco : *Traviata, Lausie*, et ecetera et ecetera.

Și se prăpădia de răs, D-nu Mitu.

— D'apoi să-lauzi cînd face ca la *orfestră!*

În adevăr, cînd făcea ca la orfestră, era comedie goală. Avea un ciob de chitară, cu care ținea hangul năzdrăvăniilor ce scotea din gâttej : gâlgâia ca trombonul picura ca flautul, fluera cu picolina, bombardarda ca toba, sfârșiind fiecare frază cu câte un „zum-zum“ de bîlcu.

— Bravo ai noștri ! strigă D-nu Mitu din curte.

Intr'o Sâmbătă seara, pe cînd bătrînul încheia socotelile săptămînei, în restaurant, se deschise ușa ce da spre curte și intră la el italianul.

— Con permesso ?...

D-nu Mitu, care ştia vre-o patru boabe ruseşti, vre-o trei turceşti şi tot atâtea greceşti, credea că ştie şi italieneşte, „că doar seamănă aidoma cu româneasca noastră“:

— Da cum nu; chiar *vi prego*...

Italianul, cam jenat, rămăsese în picioare, cu pălăria în mână şi ochii în pământ:

— D-nu Mito, me rog de iertare, io doresti due parole spune la D-nu Mito...

— Da cum nu frate... *Iuz surmeghè... Eimeta italoii... Prego*...

Italianul se uită acum lung la bătrân. Puţinul cel ştia el româneşte i se părea şi mai puţin, faţă cu pozna asta de limbă a hangiului.

— D-nu Mito, mi raccomando...

— Da ce să te mai recomanzi, neiculiţă, doar ne cunoaştem!...

Italianul luă un scaun şi şezu:

— Mi raccomando a lei... Io me simt che me prinde o bola...

D-nu Mitu se uită pe deasupra ochelarilor:

— Da de ce suferi, rogu-te?...

— Io nu suferi de nimico, ma mi apuca hachitza.

— Ce face?!

— Mi apuca aiţi la gutlez, se mi strindze se mi strindze, che diventò matto, per Bacco!,,

D-nu Mitu se sculase în picioare, cătând spre uşe.

— Să trimetem la doctor...

— Ma che doctoru, frate!... Eu vream să vorbim amendoi: me prinde hachitza dela beţie...

— Ei, bată-te de om! zise D-nu Mitu, revenindu-şi în fire. Iar bine că ți-e boala cu leac...

Italianul zâmbea și el, dar cam fără curaj;

— D-nu Mito, amu due, trei perale.. mi raccomando a lei..

Și zicând astfel, scoase o pungă de pânză, plină cu argint, și o întinse hangiului.

— Ce să fac cu ea, dragă Furfanço?

— Să le pastredzi. A ma, D-nu Mito, s-a nu me dai un franco, domani, quando mi viene la hachitza...

— Las'pe mine.

— Se las se mi bevo il guadambio di giornata.

— Pechi, pechi.

Nu prea înțelegea D-nu Mitu vorbele din urmă, și de aceea răspunse pe limbă străină. Atâta știa, că Furfanço îi dase punga cu bani.

Se duse sus la nevastă-sa :

— Tinco, nu știi una nouă... Măine l-a-pucă hachițele pe Furfanço.

Coana Tinca era dusă pe gânduri, tot cusând. Se uită la el lung ;

— Pre legea mea, Tinco. Și eu bănuiesc că la apucat de astă-seară : se tot recomandază la mine, par'că nu l-aș cunoaște..

— Caută-ți de treabă. Cine știe ce-o fi zicând el..

— Ei, asta-î ! Par'că eu nu înțeleg talie-nește ! „Mi recomandezo, mi recomandezo“ Eu zic : „Pechi, frate, că ne cunoaștem“, Iar el, ca haiducii : „Aleii, aleii !“

Coana Tinca n'avea chef de vorbă. D-nu Mitu rămase cam încurcat, cu punga Italianului în buzunar, Se mai învârti prin prejurul nevastei. fără succes la glume, iar în cele din urmă se duse să se culce.

* * *

A doua zi, Duminecă, fu zi mare la „Hotel Patria“.

Pe la vremea 'namiezului, italianul se întoarse dela gărlă, ca întotdeauna, vesel și hazliu, cu susaiul în căuș, și intră în cârciumă cântând o blestemăție de cântec, în care refrenul era o codcodăceală sălbatecă, de gândeai că toate găinileu niversului s'au ouat în hannl D-lui Mitu. In cârciumă se aflau trei bieți țigani, hămesiți ca vai de ei, cu vioarele pe sub antieriu : banda lui Hagi !

Italianul porunci țuică (din care mai băuse pe drum):

— Caro Ionic, se mai dai *ciuica*, la mine si la dimnealor, che sunt bravi artisti, zise arătând spre țigani.

Apoi își aruncă pălăria tocmai în perețele celălalt, drept în cui, și ceru săvie D-nu Mitu la fața locului. Hangiul sosi pe când italianul ciocnea cu țigani. Furfanțo era deja teriachiu bine.

— Caro Ionic, un *ciuica* per il padron Mito.

— Să trăești coane Talianule! zise țiganul, dând sticluța peste cap.

— Evviva!! urlă italianul, gâlgâind țuica. Caro padron Mito, ecco qua..

Și scoase din buzunarele bluzei sale un pumn de gologani și de dupci, pe care-i socoti și-i dete lui D-nu Mitu:

— Questi mi li bevo tutti; ma non un soldo di piu. Ha capito?

— Pechi, pechi zise D-nu Mitu, închizând dintr'un ochiu.

Țigani veniră și se așezară în jurul italianului, care începuse să-și pregătească salata.

— Caro Ionic, portate del vino per i signori..

Ionică aduse un clondir la 4 pahare. Ita-

lianul se uită pe furiș la hangiu, par'că așa prubă de om nu mai văzuse el. Era, în adevăr, Hagiul, o rugină de țigan, rămas ca de pe vremea lui Laiotă Vodă, lung, dîhăinat, gol pușcă, îmbrăcat cu pielea în anterieu, cu picioarele goale în iminei, cu o șleapcă rusească aninată pe ceafă și cu o scripcă la subsuoară. Ceilalți doi artiști, cam pe acelea și ei.

Hagiul scoase vioara din basma. Italianul umplu paharele.

— M'aș ruga de-o fărâmă de udatură, zise Hagiul.

Italianul nu înțelegea :

— Cosa dice ?

— O crestatura de pastramă mânca-ți-aș ochii.

Italianul se uita spre D-nu Mitu :

— Che cosa ? Vrei muncare ?...

D-nu Mitu se făcu a traduce :

— Pechi, pechi, una crestatura de pastrama...

— Ma che pastrano ¹⁾... Fa caldo, frate.

— Pastramă, signore ! strigă D-nu Mitu.

— Basta !.. urlă italianul, dând cu pumnul în masă.

Țiganii suflară paharele și începură a cânta. Dela primele acorduri, Furfanțo muiă capul pe-o parte și scrâșni dii dinți :

¹⁾ Pastrano = palton.

— Come stònano queste bestie !.. Basta !!
 Țiganii îi trăgeau înnainte. Italianul dete
 dușcă două pahare unul după altul ; apoi
 răgi din nou la ei :

— Basta, per dio !!

D-nu Mitu, care asista dela teighea, in-
 tervenii :

— Mai schimbați și voi... Zi ceva de
 inimă albastră, Hagiule.

Țiganul se sculă în picioare și 'ncepu să
 cânte din gură :

Arză-ți rochia pe poale
 De trei palme rotocoale...

Bătrân și hămesit cum era, deabia clăm-
 pănea vre-o trei note. De aceea, o răzbia
 din oftaturi :

Of, of, of, Keramo, of,
 Arză-ți rochia pe tine
 Cum arde inima 'n mine...

Când se mai porni iar pe oftat, italianul
 începu să urle ca un câine :

— Auuu ! au, au, au.

Totuși, văzând că nu biruie pe țigan, în-
 tinse brațul și mătură de pe masă clondirul
 cu toate paharele, care se făcură țândări
 pe jos. Apoi sări drept în picioare :

— Basta ! Basta ! De trei orele Basta !
 Managgia la miseria !..

Hagiul bolbocase ochii și se retrăsese pe o laviță, înjurând:

— Ho, afurisitule! Par'c'a intrat mama dracului în el...

D-nu Mitu, la vederea paharelor sfărâmate, se turbură:

— Bine, amice, zise el, cu capul pe un umăr, așa ne-a fost vorba?

— D-nu Mito, eu platesco. Se me dai altro vino.

Ionică aduse alt clondir, cu alte pahare. Italianul își sfârși de mâncat salata, bău unt-de-lemnul din căuș, dete drumul la un nasture dela haină și se așternu pe vin.

— Si sta bene in questo paese... Evviva la Romania, D-nu Mito!..

Bătrânul, sentimental și romantic din fire, nu putea rezista vorbelor italienești:

— Ei vivat la bella Italia, frate!

Pe când italianul da dușcă paharul cu vin, D-nu Mitu numai gusta din al său.

— Traditore!.. urlă italianul, punând mâna pe hangiu.

— Lasă-mă, omule, că n'am mâncat.

— Giu il vino, traditore.

— Moașă-ta gâta, zise D-nu Mitu, înghițind paharul până 'n fund.

Italianul se întoarse din nou spre țigani;

— Vieni qua, maestro,

Hagiul se strânse la piept și veni. Italianul îi luă vioara din mână, vrând să se acompanieze singur: dar scripca țiganului era într'un așa hal de neacordare, încât nu putea să scoată două note omenești.

-- Ti piglii un accidente ! come fai a suonare con questo fesso ?

Și se puse să acordeze vioara. Dar, la cea dintâi învârtiură a cheii de *mi*, coarda plesni :

— Accidente ! strigă italianul.

La corda de *la* se rupse cheia.

— Bene !

La nota *re*, pocni coarda.

— Crepi !

La nota *sol*, bețivul își pierdu răbdarea și pocni pe Hagiul cu vioara în cap.

Ce se urmă, ușor se poate înțelege: vioara pe sub scaune ; Țiganii, furioși, vrând să ducă pe italian la procuror ; D-nu Mitu căutând să-i împace și să gonească lumea de la ușe. Numai Furfanțo era liniștit :

— Evviva la Romania !

Și, fără a se turbura de loc, se duse la cobzar, care sbiera ca un măgar ; îi luă cobza de sub braț cu de-a sila ; apoi îi puse mâna în ceafă, și când îl repezi odată pe ușe, rezemă țiganul tocmai în mijlocul uliței. Lumea se prăpădea de râs,

Italianul veni la loc, țângăni cobza de vre-o câteva ori și se puse să cânte. Era, ca totdeauna, o comedie, întreagă: știa tot felul de bazaconii, în toate dialectele. De astă dată cânta în napoletană:

La pacchiannella mia
Me vene a fà la spia,
E drunghe-drunghe-drunghete,
Chesta mori me fà.

Durmenno me trovava,
Lu core s'arrubbava,
E drunghe-grunghe-drunghete,
Non pozzo chiù campà.

Lumea, pe la ușe, se grămădise ca la panoramă.

D-nu Mitu făcea pe supăratul; dar la repetiția lui *drunghe-drunghe drunghete* dete cu tifa spre italian, bufnind de răs. Se duse către un vecin de la ușe, căruia îi explică, cu ochii închiși, ca în momente grele:

— E diavol la opcre. Păcat că-i rău la beție...

— Da ce-o fi spunând?..

— Ei, știi; „dângă-dângă-dunghete, et ecetera et ecetera“.

Vecinul păru foarte mulțumit de explicație,

În mijlocul veseliei tuturor, se ivi la uşe un comisar, iar cât coala Țigani, bocindu-se :

— Iacătă-l hăsta este, Măria Ta ; hăsta mi-a dogit capu și mi-a spart vioara...

Comisarul se încurca în sabie, Țanțoș lucru mare :

- Hai la secție, dom'le !

Italianul îi trăgea : „E drunghe-drunghe-drunghe“.

— N'auzi dom'le !..,

El n'auzia de loc, și se schimonosea către reprezentantul autorității, cu cea mai de săvârșită lipsă de respect :

Pechè și tanto cara

E poi și tanto amara

E drunghe-drunghe-drunghe...

Comisarul, furios, se întoarse spre uşe :

— Sergent, umflă-l !

Un sergent înaintă în cârciumă, și dete să puie mâna pe italian; când însă se sculă lifta în picioare și se strâmbă odată la dânsul, bietul sergent se făcu mititel. Atunci comisarul, galben de mânie, se repezi la el; d-nul ipistat căpătă și d-lui curaj, și astfel săriră amândoi de gâtul italianului. El însă nu făcu nimic, ci numai se scutură, învârtindu-se odată roata îm-

prejur : D-l comisar ajunsese în gârliciul beciului, iar d-l ipistat sub o laviță.

Se 'ngroșa gluma !

D-nu Mitu vru să profite de momentul de încurcătură și să facă pe italian nevăzut :

— Caro Furfanțo, voi siete beat mort : ia s'o ștergem.

Italianul dà cu pumnul în masă :

— Niente !...

După câteva minute, toată poliția era de față. D-nul Șef al poliției, Guță Panaitescu, zis și Guță Pørcul, opera în persoană : patru sergenți firoși se aruncară asupra italianului, sbierând, și-l legară cobză. Furfanțo nu făcu nici o opunere, ci numai, când fu gata, se plecă binișor cu gura până la un pahar, îl apucă cu dinții și-l bău până 'n fund : apoi îl aruncă așa de bine, cu capul, că paharul șterpeli nasul d-lui șef, învinețindu-l.

Saltanatul eși din cârciumă și se 'ndreptă pe ulița mare, spre poliție. Acolo avea să-și dea seama Furfanțo de toate păcatele.

D-nu Mitu, necăjit de scandal și rănit în sufletul său romantic de batjocora ce se aducea limbei italiene, în persoana lui Furfanțo, se ținea după lume.

La o cotitură a uliței, procesiunea se în-

tâlni cu un domn care părea a fi om cu greutate în oraș, deoarece toți îl salutară. Domnul acesta părea foarte mirat de ferecătura italianului. El se opri și făcu semn cu degetul către hangiu.

— Ce-ieasta, Mitule ?

— De, coane Nanule... Eu nu le spui...

— Domnule Polițaiu !

Polițaiul se apropie de el și începu a-i vorbi pe șopăitele, dar cu un vădit respect, — fiindcă era Președintele Tribunalului.

- Fugi domnule cu comediile dumitale! Auzi să legi cobză pe un om, fiindcă s'a îmbătat!... Da ce, trăim în Patagonia?...

Gardiștii toți, care simțeau că nu prea e lucru cinstit să atentezi la dreptul de a se îmbăta al cetățenilor, deslegară într'o clipă brațele italianului și-i deteră drumul. D-l Mitu se substitui frânghiilor, apucând pe Furfanțo de mijloc, și-l întoarse la han.

Președintele făcu haz de slăbiciunea D-lui Mitu pentru italianul lui, și mai cu seamă de numele ce-i dăduse :

— Asta ți-e Furfanțo, Mitule ?

— Asta, coane Nanule.

— Să-ți trăească.

* * *

Era acum Marți. De Duminică până Marți italianul nu mai dase semne de viață.

— Doarme, sireacul, zicea D-l Mitu, să iasă hachița beției din el.

Zicea el așa, într'o glumă, dar, în fond, era preocupat.

— Ce lighioane sunt astea, frate: se culcă Duminecă și se scoală Miercuri!...

Și tot da câte o raită pe la ușa bețivului.

Dar soarele de vară bătea în geamlâcul hotelului cu atâta putere, în cât nu era chip să stea cineva mai multă vreme prin coridor, cu toate rogojinile ce acopereau ferestrele. D-nu Mitu se dusesese să se culce după prânz în odaia lui Conu Pană Ollănescu, iar coana Tinca, în a lui Brătianu, care, amândouă, dau spre răsărit, adică spre umbră. Numai Sisilica fata dumnealor rămăsese deșteaptă în odaia de țe gang.

Sisilica era o alintătură părintească, că altfel fata se cheama Cecilia. Ce-i drept, și *Cecilia* nu era vreun nume creștinesc; dar ce-i faci românului romanțios!... Așa i se potrivise lui să-și boteze fata, și așa o botezase.

Iar Sisilica era făcută de natură ca o ramură fragedă: încotro o dai, într'acolo se plecă. Veselă, harnică, fără mofturi și fără gânduri ascunse, umplea casa de viață. Pentru coana Tinca—fire pozitivă și deci

cam tristă—era un izvor nesecat de glume care o făceau să rabde necazurile traiului și prostiile romantice ale bărbatului său; pentru d-nu Mitu era „fata taichi“, cu care se chibzuia la alcătuirea listei de bucate. Când d-nu Mitu dicta: „buden cu purea de fasole“, ea scria „caltaboși cu fasole făcăluită“. Hangiul se supăra:

— Arză-ți focul *caltaboșii*; te-ai făcut și tu tombateră ca și mă-ta. Zi acolo „bef ala Rișeleu“.

Fata scria râzând: „tocană de vacă“.

— Iar ai pus ca la Covaci. A mă, progres !..

Dar, în sfârșit, nu-i eșea din voie.

Sisilica, astfel alcăluită de fire, se minuna în gândul ei, cum putea trăi pe lume un om ca Furfanțo; nici tu masă, nici tu casă, nici nevastă, nici părinți... Dar, viața asta bătută de vânturi, avea pentru ea, ca și pentru mă-sa și probabil ca pentru toate femeile, farmecul pe care-l poartă nestatornicia bărbaților ștreqari. De aceea, pe când D-nu Mitu și coana Tinca dormiau, fata se necăjia cu gândurile: ce-o fi făcând, de nu se mai vede? Mai spre seară, i se păru că aude zgomot pe coridor. Ascultă la ușe: nimic. Eși binișor din odaia ei și se apropie de odaia italianului. Nu se

auzia nimic. Atunci își lipi ochii de broasca ușii : par'că vedea lumiuă... Poate se sculase. Poate că era bolnav.

Luată astfel de gânduri, nu mai auzia nimic, decât bătăile inimei — când deodată se simți prinsă de mijloc de două brațe puternice și arsă pe gât de o sărutare. Țipă ca în vis, fără putere; apoi, cu o încordare de voință sălbatică se smunci din brațele ce o strângeau. Italianul rămăsese rușinat de brutalitatea lui. Fata, fără sprijinul nimănui, redobândise stăpânirea tragică pe care o au femeile asupra bărbaților, când voința și voluptatea se unesc în sufletele lor. Se uită la dânsul, semeață, și porni încet pe gang.

Italianul intră la el în odaie, umilit cât nu se mai poate. După necuviința beției, o mai făcuse și pe asta...

Deodată păru a i se lumina viața. Se deșteptă din aiureala pe care i-o lăsase aburul vinului și văzu limpede că era un păcătos. Un adevărat păcătos.

Cu violența descurajării bețivilor, când se trezesc, el se simți perdut. Trebuia să plece.

Să plece ? I..

Se răsturnă pe pat și își aduse brațele pe deasupra ochilor. Ii furnicau prin sânge fiori de o nespusă plăcere fizică. Pe sub cămașa

de pânză groasă, simțise sânul fetei, și par'că-i era rușine de atâta fericire.

Se sculă, dete o raită prin odae, imitând cântecul gras al pitpalacului. Apoi iar se întinse pe pat : toată viața lui fusese caraghios. Auzi, cântec de pitpalac !...

Ce fericite fi erau brațele ! Iși ridică ochii spre cer și își aduse aminte, așa deodată, că era tocmai dela Como. Imaginea orașului de sub deal, apele lacului îi răsăreau acum ca dintr'o feerie. Ii venea să cânte tot lucruri de jale, și ridică o notă lungă, până în surdina gândului, care-l emoționează falș, făcându-l să se înnece ca de lacrimi. Pârâi din buze ca un broatec. Apoi iar se sculă și rămase cu mâinele rezemate de o masă :

— Per Bacco !... zise încet.

* * *

Tocmai atunci se auzi bătând la ușe, par'că invocațiunea de mai sus s'ar fi îndreptat către d-l Mitu.

— Puftici.

D-nu Mitu, intră ca Papură-Vodă, deschizând ușa de părete, glumeț lucru mare:

— Da ce-i asta, neică ? Te culci Duminică și te scoli Miercuri !.

Italianul zâmbia într'aiuri, Văzând pe d-l

Mitu, crezuse că vine să-i ceară socoteală de cele întâmplate pe coridor. În fuga gândurilor, hotărâse să îndrepteze lucrurile cu cinste, cum se și cuvine unui „galantuomo“.

— Signor Mito, io sono un galantuomo.

— Ei, ce te mai apucă! Știu că ești galantom..... dar tot mi-ai dat cinstea pe rușine.

— Eu trebuie me plec din Tirgovista.

— Pentru ce?

— Pentru țe asa.

— Ia nu mai vorbi fleacuri, omule, și ține ici punga.

Italianul uitase de pungă. Deodată îi veni în minte scena din restaurant, cu toate rugămințile de a nu-i da bani.

— Numără, rogu-te : prietenia, prietenie ; socoteala, socoteală... Da fie, că nu ți-am dat un franc! Ai zbierat, ai cotcodăcit, — nix!

Ochii italianului râdeau ca de o bucurie nouă. De câte ori nu se 'mbătase el și nu-și dăduse banii pe la cârciumari să-i păstreze, fără să-i mai vadă!.. ba încă mîn-case și bătaie când îi ceruse. Iar acum, hangiul venia el singur să-i aducă...

Sări să ia pe Mitu de gât, dar se simți jenat. Il scutură de mână :

— Caro amico! Carissimo!.. Vi sono tanto riconoscente!..

— Pechi frate și nu mă mai scutura așa de mână.

— Sunt așa trist ca trebuie se me plec de Tirgoviste.

— Da pentru ce trebuie să pleci din Târgoviște ?

— Per il mio onore.

D-nu Mitu se uita la el lung : așa ceva începea să semene cu Traviata, și-i plăcea. Italianul adăogă :

— Per il mio onore e per il mio amore.

Semăna din ce în ce mai mult cu Traviata. Nota romantică din sufletul hangiului vibra acum ca în pieptul Violetei.

— Scrie-i frate să vie... și te cunun eu.

— De unde să vie ?... Este aitzii...

— Ei bravo ai noștri ! Spune-mi cine este, că mă duc să ți-o cer eu...

— Ma nu trebuie se me tzeri, trebuie se me dai..

D-nu Mitu se uită lung la dânsul. Păru a înțelege dar se făcu neamț.

— Ia ascultă, amice.

Italianul îl apucă în brațele lui puternice:

— Mă rog, d-nu Mito, nu mai bevo, numai canto, se mi fac om de traba.

Hangiul lupta să iasă din brațele italianului :

— Lasă-mă, dom'le...

— Me rog, D-nu Mito..,

În sfârșit, scăpa din brațele lui Furfanço și dete buzna la ușe să iasă,—când se lovi piept în piept cu Secilia. Asta i se păru prea-prea :

— Și tu, diavoliço !...

Fata se uită în pământ, roșie, cu un pumn dus la gură, gata să facă cine știe ce nebunie. Furfanço, radios, întindea brațele către dânsa. Era curat ca în Traviata.

Bietul D-nu Mitu privea lung la ei, dând din cap ;

— Va să zică așa, ha ? V'ați bătut joc de mine ?...

— Zău, nu tată..

— Lasă că am eu ac de cojocul d-voastră: vă trimit pe amândoi la vie. Te fac pod-gorean, talianule, să bați cu chitonagu până n'ei mai putea, și de ți-o mai veni poftă de *zdrungăte-zdrungăte*, iacătă-mă-s !

SPRE COTEȘTI

—

SPRE COTEȘTI

Când trăsura se opri la poartă, băiatul se juca prin curte. Unchiul tuși, scrâșni din dinți, și-l ciupi de păr :

— A ce miroase părul tău, mă?

Băiatul zâmbea, ținându-se cu mâna de tâmpla care îl smulsese unchiu-său.

— Hai cu mine, Iancule.

— Dacă nu mă lasă mama.,,

— Hai, că-i zic eu să te lase.

— Dacă m'o lăsa, merg.

Conu Dumitrache Teodorescu era flăcău bătrân, prin urmare fără copii, cel puțin după pravilă. În schimb, frate-său, Iorgu Teodorescu, avea unsprezece, dintre care Iancu era al șaptelea. Băiatul era drag unchiului, pentru că avea nasul strâmb ca dânsul și pentru că'i plăceau caii.

— Ia-ți o cămașă de noapte și urcâte în trăsura.

Băiatul se repezi în odaia lui, șterpeli cămașa de sub pernă, o înfășură în «Ecoul Putnei» — și o rezemă drept în brișcă.

În vremea asta se urmau tocmelele între cumnat și cumnată.

— Să nu răcească, omule.

— Tacă-ți gura, femeie : să răcească în luna lui cuptor !

— Stai să-i dau o cămașe.

— Am luat-o eu, mamă, strigă copilul din trăsura.

Conu Dumitrache se urcă în brișca lui cu leagăn, din care mâna singur, pe când vizitiul sta la spate : așeză pe copil lângă dânsul : puse pușca între ei ; chemă pe Azor lângă vizitiu, și dete biciu cailor.

Coana Ghioala se uită după ei, clătinind din cap și zâmbind din ochi de bucuria băiatului, dar părându-i rău în fond, că pleacă atât de nepăsător.

— Tare-ți mai seamănă, lelea mea !...

Această jelanie a bătrânei era la adresa lui cumnatu-său, care nu legase niciodată două într'un teiu, nu se însurase, nu avusesese slujbă, nu muncise să se îmbogățească, nu jucase rol în societate, -- ci trăise numai de hatârul cailor și de gustul vânătorii.

În adevăr, conu Dumitrache Teodorescu era foarte burlac și foarte nepăsător. Locuia în două odăițe joase, în fundul unei curți, dea-rând cu grajdul, și n'avea nici slugă, nici bucătăreasă, ci numai pe Duțu vizitiul, un bețiv împărătesc, care însă căuta bine du cai. În colo, vre-o trei câini și vre-o patru cotei, puști prin toate colțurile, ciubote de toate mărimile, atârinate până și de clanța ușilor, și cartușe peste tot.

Dar așa cum era el, nu se milogise la nimeni, nu ceruse slujbe de la nici un guvern, într'o țară în care toată lumea cere slujbă; nu umblase să se însoare cu zestre, și, ce-i drept nici făr' de zestre, într'o țară în care toată lumea se însoară și se desparte de câte trei patru ori: nu muncise, dar nici nu se îmbogățise, într'o țară în care atâția pehlivani se îmbogățesc, fără să muncească. Prin urmare, negreșit că nu era bine văzut de *societate*, și deci nici de cumnată-sa, care, având 11 copii de căpătuit, se ruga lui Dumnezeu să nu semene nici unul cu unchiul lor.

Dar natara le potrivește cum vrea ea, și aruncase pe Iancu în spre partea unchiului.

Și cine poate spune ce bucurie intensă era în sufletul copilului, simțindu-se, el, pe sine, în fața cailor, cu pușca alături și cu câinele în spate!

— Na, mână și tu.

Când puse mâna pe hățuri adevărate, el, care până atunci mânase numi scaune, cu sfori de petecă, i se suie tot sângele în obraz și i se păru că nu mai are putere în degete.

— Mână dumneata, nene.

— Iată prostul! Strânge pumnul stâng înăuntru, *ibitfoi cozoroc*.

Și bufuea pe nări, răsând de ochii încremeniți cu care se uita copilul la cai. Injurătura aceea s'ar fi zis că e rusească, dacă n'o fi fost de altă naționalitate.

Ajunseră așa la Milcov. Aci se întindeau fericitele maluri ale râului la o poștă unul de altul, că doar loc în țara românească e destul. Cu toate acestea priporul vadului era strâmt, sucit și venea drept în jos. Când văzu copilul cel așteaptă, îndrăzni să ridice ochii către unchiu-său și să zică :

— Să puie piedeca, nene.

— Nu-i nevoie. Ține scurt...

Băiatul întinse mâna dreaptă, să ție mai de scurt, dar, în mișcarea ce făcu, scăpă hățul, și vâra trăsura sub un mal. Unchiu său îi și luase hățurile din mână, rostind îndesat un „*ibitfoi cozoroc*“ și aducând trăsura în vad.

Această repede mișcare a unchiului umplu

sufietul copilului de admirație. Par'că nici nu înțelegea el de unde are omul atâta putere, să oprească doi cai în mijlocul priporului, și încă doi cai tari în gură. Experiența asta îi hotărâ, în gândul lui ascuns, să mâne scaunele mai de scurt.

Trecură prin albia Milcovului vre-un sfert de ceas. Se vedea ici și colo lucind câte un strop de apă, în jurul căruia dormeau turme de găște sau alergau copii goi, făcând iazuri. Era par'că în lucruri un înțeles de libertate patriarhală, care mergea drept la sufletul copilului.

Conu Dumitrache Teodorescu opri trăsură și se dete jos. Și el par'că înțelegea, ca și copilul, noima unor lucruri în care se ascundea farmecul trist al singurătății românești. Creștea cățina în obrazul Milcovului ca o barbă încâlcită și roșcovană. Conu Dumitrache Teodorescu aduse copilului o ramură încărcată cu porumbe:

— Mănâncă mă, că-s bune.

Băiatul mestecă vre-o două porumbe și zbârci din nas.

— Cam ciumărite, nene.

— Așteaptă să le bată bruma, mă!

Și râdea Conu Dumitrache din toate cărmurile dumisale, gata însă să-i dea lacrimile de dragul copilului.

Ajunseră într'un colț, unde grâul era jumătate secerat și jumătate în picioare. Deteră drumul lui Azor, care ridică coada proțap și o porni cu nasul prin miriște.

Până să prindă băiatul de veste, se și auzi o pocnitură. El deabia avu vreme să se 'ntoarcă și să vadă o pasăre care cădea ca o ciură. Unchiul îi făcu semn să vină să o ia. Pe când el alerga în goană, cu sufletul la gură, se încurcă de Azor. Câinele se oprise pe loc, cu botul întins înainte, cu ochii țintă la o rădăcină, încremenit. Băiatul auzi pe unchiu-său strigând :

— Dă-te la o parte, Iancule !

Lui îi bătea inima. Fără să știe ce face, se aruncă la pământ. În aceeași clipă pârâi o prepeliță, zburând tocmai de sub el. Azor sări cu botul după dânsa. Pasărea se lăsă la vre-o sută de pași, urmărită de câine, pe când Conu Dumitrache urlă pe înde-satele :

— Azor, vin'aici, afurisitule !

Câinele se oprea câte puțin, uitându-se la stăpânu-său, cu ochii lui galbeni, dar apoi instinctul era mai puternic decât creșterea, și o lua iar la fugă după prepeliță. Conu Dumitrache se da de ceasul morții :

— Vin'aici, blestematule !

Câinele se mai oprea.

— Aici, javră! Duțule, adu gârbaciu.

La vorba „gârbaciu“, Azor păru a se convinge, fiindcă se opri de tot și veni cu botul în pământ către stăpânu-său. Acesta își deprinse în fugă cureaua de la pantaloni și-l luă la bătae.

La vederea câinelui, care, în loc să fugă, se târa la picioarele lui stăpânu-său, chelălăind de durere,— băiatul rămase înlemnit. Pentru dânsul, Azor reprezenta farmecul vânătorii, agerimea minții, credința nestrămutată, așa precum zice la poezie :

„Rănit în bătae, soldatul căzuse,

„Și 'n puține zile chinuit muri, etc.

Se uită la unchiu-său cu neîncredere, par'că în mintea lui copilărească s'ar fi temut să nu descopere deodată în el netrebnicia de care-l învinuia mă-sa. Conu Dumitrache văzu ochi încremeniți ai copilului, și, ca să nu-l sperie, crezu că e bine să-i explice :

— Javră, bre omule. Dacă-l lași în voia lui, se duce la o poștă.

Și fiindcă Azor iar începea să se depărteze, se răsti la el din nou :

— Vin' aici!

Câinele se făcu mărcă.

Băiatul cu toată mila lui de câine exercita acum și el puterea de stăpânire a omului asupra restului ființelor însuflețite.

Unchiu-său legă cureaua de zgarda câinelui și o dete în mâna băiatului; apoi o porniră către locul în care se lăsase prepelița.

— Să nu-i dai drumul decât când ți-oiu spune eu.

— Bine, nene.

Când ajunseră prin preajma locului unde se lăsase prepelița, se opriră. Conu Dumitrache scoase din buzunare o punguliță roșie, de care atârna un capăt de os, și începu să sune dintr'ânsa întocmai ca prepelițele: pit-palac, pit-palac. După foarte puțin timp, prepelița cea adevărată răspunse din iarbă: pit-palac, pit-palac. Ba încă erau două.

Conu Dumitrache salută, cu mâna în vânt și făcu semn băiatului să dea drumul lui Azor.

Băiatul rămăsese locului, cu sufletul la gură, uitându-se țintă la tufa de sub care cânta prepelița. Azor se mai răsuci la dreapta și la stânga, până ce se propti în fața tufei.

— Pill!

Câinele sări, prepelița zbură, iar Conu Dumitrache trase. Detunătura puștei făcu să zboare și prepelița cealaltă. Conu Dumitrache trase și 'n aceea.

Intr'o clipă erau amândouă la picioarele vânătorului.

Dânsul scoase cartușele goale din țevi, puse altele pline; apoi, cu un briceag, care avea o undrea răsucită la vârf, burduși prepelițele, le scoase măruntaele și le aruncă. Aprins și înveselit de succes, zise băiatului:

— Hai Iancule!

Și o porniră înainte, către grâul nescerat.

Aci, vânătorul uită de băiat. Acesta se opri în marginea grâului, care era mai 'nalt decât el.

Băiatul nu prevăzuse umiliința asta. Chibzui el din ochii, și se repezi către un grind unde locul fiind mai 'nalt, spera să se înalțe și el cu locul,—dar se mai întâmplă că și grâul se înalță în aceeași măsură.

Conu Dumitrache se vedea acum plutind pe deasupra lanului, ca o momâe. El striga și înjura după câine, depărtându-se.

Băiatul se lăsă jos, pe miriște, în marginea grâului. Părăsit de unchiu-său, îi venea să plângă. Cum însă razele soarelui ardeau din apus, el intră în grâu, pe brânci, căutând să se apere.

Înăuntrul lanului se vedeau brazdele nisipose întinzându-se departe. O multime

nesfârșită de flori și floricele trăia la umbră: macii roșcovani se scuturau de foile lor leneșe: volburile se învârteau hălăciugă de orice sprijin; cicoarea străbătea prin spice către albastrul cerului; garofița sălbatecă își ascundea jos fața pistrue; mazărichea umplea aerul de miresme. Și tot felul de gândăcei umblau pe bulgării de pământ sau se ridicau pe paele grâului. Era o lume nesfârșită, ce vorbea închipuirii copilului de belșugurile naturii. Ce de minuni a făcut Dumnezeu! Oare de ce le-o fi făcut?... Spre binele omului. Inșă nu toate spre binele lui. Ei își aducea aminte din cartea de citire că unele insecte sunt stricătoare; că, din potrivă, păsărelele câmpului sunt folositoare, tocmai fiindcă se hrănesc cu insecte. Atunci omul de ce omoară păsările câmpului?

Tocmai atunci se auzi o foșnitură prin grâu. Băiatul, speriat, se întoarse repede în partea aceea. Ce putea să fie? Sè uita lung într'acolo, când se auzi o a doua foșnitură, și înainte ca el să aibă vreme de a pricepe, se pomeni cu un câine lângă dânsul.

Era Azor.

Se uitau amândoi unul la altul, băiatul

cam înlemnit, iar câinele serios, proptit pe picioarele lui dinainte ca un cal voinic.

Băiatului îi era frică, dar îi era și rușine de a-i fi frică. Așa, chemă el pe câine într'un gând bun :

— Azor!

Acesta, foarte mulțumit de a-și găsi un cunoscut, deschise gura și gâfâi mai departe, lăsându-se să-l netezească băiatul pe cap.

Relațiunile de prietenie între câine și copil deveniră și mai puternice când băiatul, aducându-și aminte de curea, o legă de gâtul lui Azor. Acesta, mort de ostenală, se așeză jos.

Băiatului îi era rușine de ceea ce făcea, fiindcă simțea că nu face bine; cu toate astea, teama de singurătate era așa de mare, încât biruia fondul lui de onestitate.

Intr'un târziu, se văzu unchiul de departe, venind spre trăsură. Copilul se apropia de el cu temere. Când însă îl privi deaproape, i se păru atât de bun, încât nu-i mai fu frică de el. În adevăr, Conu Dumitrache, ostenit și cu tolba plină de prepelițe, avea ochiul limpede, sufletul liniștit, ca ori ce om ce nu-i ros de patimi și de gânduri ascunse,

Duțu puse șleaurile la cai și-o porniră la deal, spre Cotești.

*

Umbrele serei se lăsau, lungi, dela munte spre câmpie. Niște grădinării pe marginea drumului înveseleau privirea cu brazdele lor verzi. Pe la colibe, mormane de castraveți și de ardei serveau Bulgarilor de căpătâiu.

Conu Dumitrache opri trăsura, scoase portofelul din buzunar și dete băiatului trei gologani ;

— Ia du-te, Iancule, de alege niște ardei. Băiatul sări din trăsură.

— Mă, da știi să cumperi ?

Iancu rămase cam nedomirit, pe când unchiu-său râdea de încurcătura lui. In vremea asta, Azor sărise și el din trăsură și se întâlnește cu un dulău de-al Bulgarilor, cu care, după obicinuitele plecăciuni și mirosituri, se luase la bătae. Conu Dumitrache alergase să-i despartă, Bulgarii de de asemeni, așa că tămbălăul era acum până 'n slava cerului.

Băiatului îi era cam frică, dar totodată se simțea fericit de-a lua parte la așa groaznice întâmplări.

După ce se liniștiră câinii, Conu Dumitrache procedă în persoană la alegerea ardeilor, intrând în vorbă cu grădinarul :

— Cum merg treburile, gospodine ?

— Cum dă Dumnezeu, boierule : nă patru oameni trei crâstăveți.

— Cam puțin.

— Ei, ci să facim !.

Înăuntru colibeii erau o mulțime de lucruri de ale casei ; ceaoane, căușuri, tivgi cu sare, care, toate, aveau un aer ca de jucărie. În fund o femeie adormea un copil.

Nu trebuia mai mult, pentru ca în sufletul băiatului să se întipărească scena patriarhală ce avea înaintea ochilor. Cu brațele încărcate de ardei și cu gândul de poezie, el își reluă loc în trăsură, lângă unchiu-său, privind la capul serios al lui Azor, care părea că înțelege cât e de frumos apusul soarelui.

Nu se putea lămuri băiatul cum de nu lătra Azor de loc ; nici chiar în lupta cu câinele bulgarului nu-i se auzise glasul ci numai se sculase în două labe și smulsese din ceafa dușmanului. Urmă deci ca în jucăriile lui cu frate-său mai mic, pe care adesea îl lega de gât și-l făcea câine de vânătoare, să-l învețe a nu lătra.

Când ajunseră sus la vie, începea să înopteze.

În curte, se vedeau, la lumina focului, chelarul și chelărița făcând mămăligă. Băiatului îi era foame lucru mare, dar nu îndrăznea să ceară pâine, de teamă să nu-l

râdă unchiu-său, că doar „la vânat omul mai trăește și cu răbdări prăjite.“

Casele boerești erau niște cocioabe, dar cu *grantul* lor, adică cu balcon în față și cu foișor pe acoperiș.

Ileana, chelărița, dete năvală pe scări și deschise ușile dela odăea boerului. Aci, aprinse un capăt de lumânare ce se rezema în gâtul unui sfeșnic pe pe vremea Nemților cu coadă, trânti ferestrele de perete, apoi rămase în mijlocul camerei, uitându-se la băiat.

— Ileano, băiatului i-e foame. Il cunoști? Femeia sbârci din gură :

— Păi cum.

— Băiatul lui frate-meu Iorgu.

— Așa, zău, al lui Conu Iorgu,..

— Nu crezi? Are II ca ăsta.

— Ba cred, cred zău. Da par'că m' gâdesc eu că să hie a matale, că-i leit, știi, cu nasul la o parte și cam smead.

Conu Dumitrache râdea cu hohot.

— Iadă-ne ceva să mâncăm. Ai apă fiartă?

— Am.

— Jumulește păsările astea. Pilaf știi să faci?

— Cum să nu știi,— da n'am orez.

— Dă o fugă la grec, și ia.

— Trimit pe Ion.

— Hai.

Femeia ieși în goană. Conu Dumitrache se luă după ea.

— Fă, ia din trăsură niște ardei și coace-i în spuză. Mămăligă faci?

— Iote-o că-i gata.

— Pugi!

Conu Dumitrache luă sfeșnicul de gât și chemă pe băiat după dânsul :

— Hai luncule să punem masa.

Trecură într'odăiță de alături, care pe vremuri fusese sofragerie, și scoaseră, din saltarul unei mese cu trei picioare, toate uneltele trebuitoare prânzului. În firida sobei era un teanc de farfurii. Multe lucruri știrbe și oloage văzuse băiatul în casa lor modestă,— dar așa probă de tacămuri nu întâlnise încă : nici o farfurie nu era la fel cu alta, nici o furculiță n'avea dinții întregi, nici un cuțit nu se ținea de mâner.

Pentru Conu Dumitrache asemenea lucruri erau foderie „chiar la oraș, darmite la țară !“ El își purta sala de mâncare cu cu sine, rezumată într'un briceag năbădăios, în care pe lângă lingură, furculiță și cuțit, erau și solnițe, plus un pieptene de barbă și alte multe instrumente de lemnărie, de dogărie și ferărie. Băiatul zărise briceagul, pecând unchiu-său burdușea prepelițele, și numai decât prinsese dragoste și respect pentru așa frumusețe de lucru,

Conu Dumitrache întinse un șervet pe colțul mesei, puse câte două farfurii de om, și prinse a împăna cu foae de țigară mânerul unui cuțit; apoi răsturnă dintr'o pungă de hârtie niște măslinile :

— Trage-i, Iancule, că ți-o fi foame.

În acelaș timp femeia aduse o mămăliguță, cum e aurul.

— Bravo ai noștri, zise Conu Dumitrache. Nu te lăse, Iancule.

Iancu nu sè lăsa de loc; Sdrumicase niște brânză sărată în taler, și se lupta cu dânsa, ca un voinic.

Conu Dumitrache sări după chelăriță :

— Ileano, să ne faci un bulz.

Apoi se apropia de băiat și-l ciupi de păr a dragoste,

— A ce miroase părul tău, mă?... Îți place bulzul?

— Imi place, nene.

— Trage-i !

Umbla de colo până colo, cu câte o măslină în mâna, pe care o arunca în gură din fugă, înghițind nemestecat, înecându-se, vorbind cu băiatul, chemând pe femeie :

— Mănânca mă ! Ileano, cum stau ardeii?

— Se coc boerule.

— Zi-i pe slovă, și nu uita pilaful.

Era, în fond, fericit de mulțumirea băiatului.

Ii venea să-l sărute, dar, nedeprins cu asemenea dulcegării sentimentale, îl pișca de păr, înjurând pe rusește.

După ce dete dușcă vre-o două păhărele cu vin, i se deslegă limba :

— Mă Iancule, când te i face tu om, să reperi casele astea, mă, că-s de zid, case boerești, rămase de la Moș Ioniță, Comis mă!... Tu știi ce era un comis?

— Nu știu, nene.

— Ei, vezi că ești prost. Mă, comis era boer, nu glumă. Mai erau peste dânsul numai boeri de clasa I, din protipendadă : Marele Ban, Logofeții, Vornicii, Marele Spătar, Postelnicul și Așa. Apoi veneau boerii de clasa II-a : Comișii, Stolnicii, Paharnicii, Clucerii și așa mai încolo. Apoi plevușca, boerii de clasa III-a : Slugerii, Șatrarii, Medelnicerii și alții.

— Noi din ce clasă eram ?

Conu Dumitrache râse cu pofia și ciupi pe băiat de păr :

— Mă, părul tău miroase a boer de clasa I.

Băiatul râse și ej, ținându-se cu mâna de tâmplă :

— Zău, nene, spune.

— Moș Ioniță era Comis, mă.

— Da ce-i aia *Comis* ?

— Iote prostu!... Boer, mă! In vremuri vechi el era pus peste grajdurile Prințului, cum ar fi astăzi Scudierii la curțile regale.

— Da ceilalți?

— Să ți-i spun pe toți; Marele Ban era, la noi în Muntenia, boerul cel mai mare și stăpânea la Craiova peste toată Oltenia: Logofătul păstra pecetia domnească și întocmea hrisoavele; Vornicul era marele judecător; Poslelnicul era la început îngrijitorul camerei de dormit a domnului și mai târziu ministru de externe; Vistiernicul rânduia cheltuelile; Paharnicul turna de băut la masa Domnului; Clucerul ținea cheile de la cămărilor domnești; Stolnicul era mai mare peste bucătarii. Și să fi văzut, mă Iancule, cum se închinau uni, la alții!... Un boerinaș de clasa III-a de-abia îndrăznea să se apropie de un boer din protipendadă, sărutându-i poala anteriorului și rămânând în picioare lângă ușe, cu giubeaua strânsă la piept, înghițând în sec și zicându-i pe grecește „evghenestate, eclambrotate“.

— Eu i-aș fi dat una!

— Li dai tu una, dar pe urmă te bătea la tălpi. Boerii de clasa II-a sărutau mâna boerilor de clasa I; iar cei de clasa I, între dâșii, se sărutau pe bărbi. Afară de asta, boerii mari aveau dreptul să umble în *faleturi*.

— Ce erau alea, nene ?

— Faieturi, mă ! Carete cu 4 cai. Apoi aveau dreptul să fie ridicați de subsuori, când urcau scările palatului ; să ia dulceață, cafea și ciubuc la palat ; să se închine la licoane înaintea celorlalți ; să poarte ișlicuri cât roata carului ; să-și radă capul și ceafa...

-- Da urâți trebuie să fi fost !...

— Urâți, frumoși, așa erau.

— Și moș Ioniță se rădea și el la ceafă ?

Intrebarea copilului rămase fără răspuns, din pricina Ilenei, care aducea pilaful.

Conu Dumitrache aruncă un ochi încrunțat asupra castronului, în care prepelițele și vre-o patru fire de orez înotau în zeamă lungă. Apoi dete din cap :

— Ibitofi cozoroc, asta-i pilaf ! ?

— Păi ce să hie.

— Fă, tu să te tocmești, bucătăreasă, că ești meșteră de tot.

Femeea își ascundea gura în testemel.

— Ia vezi, ardeii i-ai ars bine.

Ileana plecă în fugă după ardei, pe când Conu Dumitrache scotea prepelițele pe o farfurie.

— Trage-i Iancule, că-s bune. Moș Ioniță nu se rădea la ceafă, că era om în toată mintea.

Băiatului aproape să-i pară rău că moșu-său Ioniță nu se rădea la ceafă ;

— Da cai, nene, trebuie să fi avut berechet...

Conu Dumitrache scosese briceagul cel năbădăios și se pusese a desface o prepe-liță dela toate încheieturile.

— Cai... Șe înțelege că avea cai. Unul a murit în fânărie la mine, de bătrânețe. Ce mai cal, mă Iancule!... Il chema *Tramba*. M'a scăpat odată din mâinele lei Bulboceanu.

— Da cine era Bulboceanu, nene?

- Un tâlhar, mă.

— Și cum te-a scăpat *Tramba*?

Ochii copilului, care începuseră să se închidă de somn, se holbară din nou la numele lui Bulboceanu. Conu Dumitrache își trase măsurile și tăcu, nevoind să speria pe copil cu tâlhari.

— Spune, zău, nene.

— Hai la culcare...

- Zău, nene.

— Iți spun mâine. Hai să ne gătim paturile. Vrei tu să dormi afară?

Ideia asta, nouă de tot, ademini pe copil atât de mult încât uită de Bulboceanu.

— Vreu.

— Atunci hai să ne gătim paturile.

*

1 Când eșiră în cerdac, găsiră luna sus pe cer. De-asupra munților se vedea încă lo-
cușul unde apusese soarele,

O tăcere deplină domnea pe te fire. Rar, dela casa chelarului, se auzea glasul chelăriei gonind către un câine.

Copilul se așeză pe scară, uitându-se țintă la lună. Ochii lui deosebeau bine văile și dealurile dintr'însa. Prin minte îi fluturau imagini de boeri ișlicari, rași la ceafă, apoi Bulboceanu, apoi calul cel strașnic, Tramba, în fine moși-su Ioniță, Comisul, care par'că umbla pe o vale din cele ce vedea el în lună, cu o caretă cu 4 cai.

— Cum ai zis, nene, că se chemau trăsurile boerești ?

— Faleturi, mă. Da nu te culci ?

— Ba mă culc.

— Hai să ne desbrăcăm.

Conu Dumitrache ajută pe copil să se desbrace. Bufnea pe nări de hazul de a face pe fata din casă, dar simțea prin sânge o căldură binefăcătoare când atingea gâtul gol al băiatului :

— Mă, da gras ești tu, mă, ibitfoi cozoroc !..

Băiatul râdea cu hohot ;

— Nene, mă gâdili !.

— Stai că nu te gâdel, mă.

— Zău, nene, mă gâdeli.

— Iote prostu !..

Când băiatul se întinse în pat, i se păru

că-l poartă pe aripi patru porumbei, atât era de mulțumit.

Cerdacul era acoperit despre miază-zi cu viță de vie, așa că luna nu se vedea de loc. Către picioare se iveau un petic de cer, în care înotau câteva steluțe, pe care luna nu le stinsese cu totul. Era una mai cu seamă, cam roșietică, ale cărei lumini scăpărau ca dintr'un diamant. Ce frumoasă era! și par'că era vie. Vor fi fost suflete tinere, fetițe tinere ce muriseră, cum zicea la o poezie. Și ce tăcere nespusă!..

Sta tocmai să adoarma, când o adiere de vânt îi suflă pe obraz ca o mângâiere. Era atâta miros de grădini depărtate în adierea aceea, în cât nu puteu fi altceva decât *zefirul*. În sfârșit cunoscuse și zefirul!..

Și gândul îi alunecă deodată sub pernă.

Când mai deschise ochii, i-se păru că vede figura lui unchiu-său plecată spre dânsul. Iși trecu mâna peste obraz, fiindcă îl gădilase ceva ca o sărutare. Dar n'avu vreme să mai priceapă.

PETRICĂ

—

PETRICĂ

Sub șandramaua de la birt, rămăsese numai doi mușterii. Unul era beat ; altul, de-abea sosit, venea să bea.

Lăutarii, osteniți, mârâiau din scripce, fiecare pe seama lui, iar țimbalagiul se da de ceasul morții, bătând din ciocănașe, doar o aduna vioarele răslețe.

Era o noapte caldă. Chelnerii moțâiau, retrași pe scaunele din fund. Unul dintr'înșii rezemat de un stâlp, aștepta poruncele celor doi consumatori, privind la un câine, ce, din poartă, trăgea pe nări mirosul de carne friptă.

Mușterii cel beat se uita înaintea ochilor, par'că ar fi văzut o lume mizerabilă, care-l făcea să zâmbească de milă. Cu o

bucăţică de hârtie alături, el părea că însemnează ceva. Din când în când chema chelnerul :

— Cuştică !..

— Poftiţi, vă rog.

— Crezi tu în metempsicosă, mă ?

Chelnerul, care era ştirb de trei dinţi dinainte, râdea, ducând mâna la gură.

Muşteriu de-al doilea se adresa celui d'întâi, privind în taler :

— Eşti beat, Năiţă..

— Hai stir !..

Muşteriu de-al doilea, care era treaz din greşală, făcea un haz nespus de beţia celui d'întâi, şi repeta, strâmbându-se de răs :

— Puică !.. Neică !..

Cel d'întâi, încăpăţânat, vrea cu orice preţ să cunoască opinia chelnerului asupra *metempsicosei*.

— Cuştică !.. Vin'aici !

Chelnerul se apropia, zâmbind şi ascunzându-şi dinţii ştirbi.

— Va s'zică tu nu ştii ce este metempsicosa . . .

— Nu ştim, domnu Nae.

— Da metereologia ?

— Nici aia.

— Sau metereologia.

Muşteriu de-al doilea adăogă, râzând în taler ;

— Sau mereteologia...

Cel d'întâi răspunse îndesat :

— Hai stir l..

Cel de-al doilea se topea de răs :

— 'Să-mă dracului, mă Năiță, că ești candriu de tot.

Plăcerea nespusă a mușterii de-al doilea de a vedea un om beat, nu se putea justifica decât printr'o externare a *propriei individualități*. Deprins cu darul Domnului din fragedă tinerețe, *Lache Pavlov* era așa de neîntrerupt și de fundamental beat, încât când se îatâmpla, printr'o totală lipsă de mijloace, să fie treaz, el devenea lumea normală, iar lumea devenea el, *Lachi Pavloy*, acela ce, sub numele de *Dibici Balalanschi*, era deopotrivă cunoscut și stimat în toate birturile, de la *Pisica Albă* la *Pisica Neagră* inclusiv. Numele acesta de *Dibici Balalanschi* era o anagramă găsită de *Pavlov*, când își istorisea odată originea, povestind că tată-său, general rus, se statornicise în țară pe vremea lui *Diebici Zabalkanski*: cum era omul cu chef, limba prefăcu pe *Zabalkanski* în *Balalanschi*, ceea-ce, de altminteri, se potrivea mult mai bine cu starea pururi matăhăită a lui *Lachi*.

Celălalt mușteriu, *Nae Constantinescu*,

profesor și gazetar, era din firea lui jucător de table. Din lipsă de noroc, pierdea veșnic, așa că era totdeauna fără para, prin urmare pesimist. Cu vremea, se luase de băutură, găsind în excitarea alcoolică imagini ciudate, gândiri paradoxale, o ironie amară cu care împrășca lumea moșierilor și a burgheziei. În fond, băiat bun, Năiță, estetik și muzicant, care se ducea la operă în galerie, ca să plătească puțin și să audă pe „Nea Dumitrachi” judecând pe Almaviva.

Dibici Balalanschi mânca o supă cu orez, storcând lămâie de-adreptul în lingură, ca să fie mai acră. Cu capul plecat în taler, cu mâinele tremurând, gema după fiecare înghițitură, sugându-și cele patru fire de mustăți, ce-i creșteau ca lui sfântu Neculai din icoanele rusești. După ce sfârși supă, scoase din buzunar o hârtie, în care era înfășurată o bucată de pastramă, pe care o râcăi cu o custure și o mâncă fără pâine. În cele din urmă porunci o sardea în chinovar.

Profesorul, care privea acum ironic la Dibici, zâmbi de dispreț:

— Cuștică, te îmbogățești, astă seară.

Dibici Balalanschi râdea să se topească:

— Puică!.. ai luat luleaua Neamțului!..

Profesorul se uita lung la el:

— Urât mai ești, fire-ai al dracului !..

În adevăr că Dibici ara pogan de tot. Cum râdea el acum, lăsând să i se vadă colții răsleți din gură, înecându-se cu oasele de la sardea, tușind și icnind, părea carilcatura unui Buddha. Dar mulțumirea lui de a vedea pe profesor beat, era atât de comunicativă, încât râdea și Cuștică și chelnerii ceilalți și chiar lăutarii cei adormiți. Dibici se ținea cu mâinile de stomac bufnind :

— Năiță !... dacă mă iubești, hai stir !

II

În întunericul din stradă, se oprișe o birjă, din care se deteră jos trei inși, intrând falnici în lumina din curtea birtului. Erau trei prieteni de chef : poetul Enăchiță Profiriu, tenorul Martac și tânărul moșier Petre Văleanu, a cărui statură voinică făcuse pe amici să-i zică Văleanu de Munte.

La ivirea acestora, toată lumea de sub șandrama ciuli urechile, chelnerii ca și lăutarii, pe când Dibici Balalanschi îi saluta în sughițuri :

— Puică !... Neică !...

Poetul Profiriu și tenorul Martac erau „de ai casei“, mușterii care stau târziu și

consumau puțin, discutând în toate serile aceleași lucruri, cu aceleași complimente: „mă, da bou ești!“ sau „bine, mă dobito-cule, nu vezi că spui prostii“. Aceștia se apropiară de Nae Constantinescu, salutându-l cu un „adio, țapo“, la care primiră ritualul răspuns „hai stir!“

Cu toate astea, prezența lui Văleanu de Munte punea în toți o gădilătură de spirit neobișnuită. Petrică era „băiat bun“, ceea ce înseamna pentru dânșii „o mangafa“: dar Petrică era mai ales *cu dare de mână*.

În adevăr, tânărul acesta venea la București să cheltuească și să petreacă. Fiu unic al unor moșieri bogați, fusese dus la Geneva de maică-sa, femei deșteaptă și ambițioasă, și acolo crescuse până la vârsta de 19 ani, când îl duseseră la Paris, de unde, după un an, la moartea maică-si, îl aduseră în țară.

Intors acasă cu studiile trunchiate, dar cu mintea întreagă, tânărul se puse cinstit să muncească. Din când în când îl prindea de pe urmă părerea de rău a frumosului, întrevăzut dar ne atins, și atunci îl apucă dorul de a călători, de a vedea, de a ceti. Făcuse cunoștință cu literatura românească acum în urmă, și găsisse într'însa lucruri interesante. Se abonase la toate revistele, la

toate almanahurile, la toate fițuicile. Cu vremea, venind des la București, făcuse cunoștința scriitorilor de căpetenie, intrase în intimitatea lor primejdioasă, se lăsase a fi ciupit de cei mai îndrăzneți, simțind un fel de plăcere nouă de a ajuta pe acești risipitori de energie. Era atât de discret, știa atât de bine să asculte, încât, când venea „mangafaua“ în București, se adunau la aceeași masă cei mai neîmpăcați dușmani literari.

Astfel se apropia acum poetul Profiriu de gazetarul Constantinescu, doi oameni de talent ce nu puteau să se sufere, iar peste dâșii venea criticul Barbieri, deputatul Mărgineanu și actorul Zaharia, unii îmbătrâniți înaintea de timp, alți încă tineri, dar toți plini de ticuri, zeflemişti și invidioși

Fără să bage nimeni de seamă, Dibici Balalanschi se strecurase la masa lui Văleanu, în dreptul sticlelor *painjinii*, încrunțând din sprincene și rostind între dinți:

— Il bem total astă seară.

Pe când toți râdeau, așezându-se, Năiță scria de foc. Criticul Barbieri îi smulse hârtia:

— Ce sunt cabazlăcurile astea, mă Năiță? Celălalt, încăpățânat își urmărea vedenia:

— Se transformă, domnule ~~tu!~~ Atomii

nu mai sunt atomi, eu nu mai sunt eu, tu nu mai ești tu, măgarul ăsta de Barbieri nu mai este măgar...

— Hai marș, mă!...

— Ci totul este transformare în energie cinetică a unei mari cantități de energie potențială.

Apoi, adresându-se poetului Profiriu :

— Tu știi ce însemnează *energie cinetică*, mă dobitocule ?

Profiriu se făcu roșiu :

— Ești și mitocan și beat.

— Cu deosebire că e mitocan din naștere, iar beat din educațiune, zise Barbieri.

Năiță urma, demonstrând cu degetul în aer :

— Masa unui electron de hidrogen este de-abia a 700 parte a atomului său, iar greutatea lui este o fracțiune de gram, pe care mă prind că Profiriu nu știe s'o citească, și anume :

I

300.000.000.000.000.000.000.000.000.000

Da voi știți ce este *radiul*, mă, budalalele dracului ?!... Mă, Barbieri, tu crezi că radial este o piatră de ascuțit brice.

— Da, se înțelege: de acolo și vine verbu *a rade*: eu mă rادیu, tu te radii, el

se radie,—pe care vulgul l-a făcut : eu mă rad, tu te razi, el se rade.

— Sunt unele provincii, zise foarte serios actorul Zaharia, în care se pronunță altfel : eu mă rădesc, tu te rădești, el se rădește.

— Pozitiv. Tot de acolo, adăogă Barbieri, s'a format și verbul *a răsădi*, prin metateză din *a se rădi* ; a se rădi, a răsădi, tot una,—adică, curăți pielea obrazului, ca natura să răsădească mai ușor părul în piele ; sau, vice-versa, razi brazdele de pământ. ca să pui arpacic.

Belalanschi, care până aci ascultase, plin de semrenie, știința acestor oameni, găsi de astă dată că prea era lată :

— Eeee ! nene Barbieri, Hai stir !...

Toți râdeau, iar Balalanschi mai mult de cât toți, arătând cu degetul spre Nae Constandinescu :

— E afumat rău !

Cheful urmă mai departe, în toată frumusețea lui. Lăutarii se apropiaseră de masa lui Văleanu și cântau pe gâtul vioarelor. Din când în când, Năiță vrea să demonstreze că radio-activitatea materiei și transformarea *radiului* în *eliu* dau dreptate alhimiștilor ; că deci căutarea pietrei filozofale e permisă, iar că Lavoisier a fost un

bou,—ceea ce făcea pe actorul Zaharia să sughițe «Eliu!» în loc de „Aleu!”

În vremea asta, un lăutar grăsuliu, cu mustățile ca două lipitori, prinsese a cânta din gură cu accent țigănesc :

„D'abia t'am fost văzut odată
Și hochi tăi m'au prins prizonier“

Năiță scrișnea din dinți. Ceilalți se puseseră să cânte în cor cu țiganul. Năiță geamea, dând cu pumnii în masă :

— Petrică, zi-i să tacă...

Ceilalți voiau, din potrivă, să cânte :

— Lasă, domnule, omul în pace.

— Zi-i, Petrică, să tacă, or dau cu ceva în el.

Văleanu făcu semn lăutarilor să se oprească :

— Ia mai bine să rugăm pe Martac să ne cânte ceva.

III

Martac, intrat pe jumătate sub masă, era liuliu. Prins între două sticle, din cari una de vin iar alta de borviz, se uita la dânsle lung, întinzând buzele înnainte și plescăind din limbă. El făcuse de vre-o zece ori aceeași întrebare, care tot de atâtea ori rămăsese fără răspuns :

— Mă, Iancule de ce oare nu se potrivesc ele, mă ?

Odată, reușise să capete cu un „hai stir”, care însă nu-l luminase de loc.

Văleanu, văzându-l cufundat în gânduri, îl întrebă încetișor :

— Ce vrei, nene Mărtac ?

El însă dete din cap ;

— Ei, drăcia dracului !...

Il preocupau cele două sticle, „ce nicio-dată nu se sfârșeau împreună, fiindcă or mai rămâneau două degete de vin și trebuia să mai ceară o sticlă cu borviz, or mai rămâneau două degete de borviz și urma să ceară o nouă sticlă de vin.

Năiță îi dete un ghiont pe îndesatele :

— N'auzi, mă !

Tenorul se uită la dânsul nedomirit.

— N'auzi că te roagă Văleanu să cânti ?...

Mărtac eși ceva de sub masă și tuși : apoi începu.

Era o melodie veche românească. Ar fi putut să fie turcească sau orcum, că tot frumoasă ar fi părut, — atât erau notele de suave. Prin ce mister al naturii se păstrau, într'un gât așa de argăsit, niște sunete atât de curate, atât de tinere și de mișcătoare ?...

Muzica adevărată păru a pătrunde deo-

dată în toate sufletele chefulitorilor. Pe unii îi muiă de tot: pe alții îi însenină. Barbieri bleođi capul pe o parte, uitându-se lung la tenor, — până ce îi dete cu tifla:

— Batăte Dumnezeu de bețiv! De unde le mai scoți, mă!

Năiță își ridicase pieptul în sus, îmblânzit, par'că s'ar fi găsit acum în lumea lui cea adevărată, pe când poetul Profiriu își trecea degetele tremurătoare pe fruntea largă. Mai mișcat decât toți părea a fi Dibici Balalanschi. Dela primele note, el se strânsese în spete și rămăsese cu ochii țintă la tenor. Când acesta repetă pentru a doua oară: „Floare albă a primăverii“, ridicând tot cântecul în octavă, Balalanschi se luă cu mâinile de cap, gemând: „Aoleeeu!“, ca și cum, în adevăr, vibrațiunea sunetelor înalte l-ar fi durut.

Când incetă Martac, fu o pupătură universală, o spargere de sticle pe toată linia. Năiță găsi că era o dobitocie a sparge sticlele, dar se mira că nu o poate spune: „probabil că sunt beat“, își zicea el în gând. Balalanschi se luase de gâtul lui Martac și-i striga în ureche! „Puică!... Dragă!... Să-mi cânti aia cu patru vânturi!...“

Tenorul suflă un pahar cu vin și începu din nou:

Pe la cele patru vânturi
Eu de tine-am întrebat
Și prin lacrimi, și prin cânturi
Și prin dureros oftat,
 Însă ele au tăcut.
 Te-am pierdut, te-am pierdut.

Cât ținu melodia, cântată cu o artă fără seamăn, nimeni nu se mai mișcă. Țimbala-giul prinsese acordurile, discret, așa că vocea tenorului vibra acum pe unde de alte sunete. Din când în când se auzeau gemelele lui Balalanschi: «of, puică!». Lui Nae Constantinescu îi dăduseră lacrămile, care păreau a-l libera de durerea beției. Poetul Profiriu se întinsese pe două scaune, și, deși se simțea idiot, i se părea câteodată că are geniu. Criticul Barbieri, rămas ceva mai întreg, se uita la ceilalți cu milă, dar în acelaș timp pârâia din buze ca prepelițele, căutând să-și explice de ce oare îi venea să pârâie.

Numai Petrică era treaz. Neputând să bea, el se bucura de hazul celorlalți, și par'că o geană fumurie se lăsa și pe sufletul lui, văzând atâta amestec de spirit, de talent și de nebunie omenească. Dar, blajin și tânăr, se socotea pe sine om inferior, deoarece n'avea nici un vițiu, nu știa să cânte, nici să bea, nici să facă versuri.

Avea ceva parale; însă când Martac, beat, repetă strofă: „îusă ele au tăcut, te-am pierdut, te-am pierdut“, Petrică înțelegea cu o adevărată sfâșiere sufletească, că poetul pierduse ceva ce nu avea preț; ceva ce nu putea fi nici mamă, nici tată, nici femei iubită; ceva ce nu sta nicăeri în lumea pământească din afară; ceva ce nu era nici amor, nici durere. Că doar iubise și el ca fiecare făptură, și totuși nu numai nu făcuse poezii, dar nici nu suferise. Acel ceva trebuia să stea în sensibilitatea poetilor, pe care el, ființă echilibrată, nu o avea de loc, dar care îl fermeca atât de mult, încât, pe calea înțelegerii, se simțea frate cu poeții.

Deodată, în mijlocul gândurilor generoase ale lui Petre, Martac o dete prin „I-sa, i-sa i-sa-sa-sa“, însoțit de notele ascuțite ale naiului. Mai veni un rând de piperment și un alt cântec caraghios, până ce sfârșiră toți pe sub scaune.

IV

În pâcla nopții, păru a trece o adiere de răcoare. Din răsăritul depărtat mijea cea dintâi năzuință de lumină, începând a

da formă acoperișurilor. Orașul dormea somnul leneș al dimineții.

Aruncați într'o birje, ca trei saci, Dibici cu Martac și Năiță erau duși la respectivele domiciliuri de către amicul lor Petre Văleanu. Acesta, pe capră lângă muscal, fuma o țigară, privind aiurit spre carele cu zarzavaturi, ce scârțâiau către gura pieții. Iși simțea capul deșert. O încercare de a-și prinde gândurile rămase fără izbândă.

Trăsura trecu podul Dâmboviței și apucă prin Antim, spre locuința tenorului.

În fața unor case mici, fără perdele la ferestre, birja se opri.

Văleanu se dete jos și sună. După puțin timp, ușa se deschise. Tânărul, fără a pierde vreme se întoarse la trăsura și încercă să miște pe Martac. Acesta, cu capul sub Balalanschi și cu picioarele în coșul trăsurei, era criță. Atunci Văleanu îl descurcă din grămadă și, cu ajutorul birjarului, îl vâra în casă.

Ușa dela săliță se deschise dela sine. Pe când convoiul trecea. Văleanu auzi pe cine-va zicând;

— Vă rog, duceți-l în dreapta.

Birjarul, care era înhămat la picioarele lui Martac ca la niște hulube, cârmi la dreapta.

După ce-l întinseră în pat, birjarul eși, iar Petrică se găsi în prezența unei femei aproape goale, care și acoperise fața cu mâinile.

Văleanu, deșteptat ca dintr'un vis rău, își aruncă ochii împrejur. Lumina începea să stăbată prin geamuri. Era o mizarie lucie. Patul de fier, pe care zăcea trântit Martac, se încovăia până la pământ. Alături, un scaun, din care curgeau paiele. Vrafuri de partițiuni muzicale, scrise cu mâna, stau împrăștiate pe jos.

Femeea își luă mâinile dela ochi și se uită țintă la Văleanu :

— Iar l-ați îmbătat !

Energia acestor cuvinte nu se potrivea de loc cu obrazul tânăr al celei ce le rostise. Ea părea a nu se simți.

— Ce să mă fac ?!

Văleanu se uita la dânsa aiurit. Il îmbătase el, în adevăr și se simțea vinovat. Ar fi vrut să îndrepte ticăloșia lui, care da pe față o așa de neagră mizerie.

— Mă rog, zise el cu sfială, poate că lucrurile se pot îndrepta.

— Ce să poți îndrepta, domnule !., De când m'am născut, așa mă chinuesc. Cât a trăit biata mamă, se mai lupta ea. De când am rămas singură nu mai știu.,

Apoi, privind lung către pat, dete trist din cap :

— Nu-i păcat de Dumnezeu de așa voce, să și-o prăpădească cu băutura!... Și doar îmi făgăduise să nu mai bea... Și-a ținut cuvântul trei luni, și poate dumnealui nici acum nu se îmbăta, dacă nu-l luau ceilalți... Mă temeam de aseară, de când a plecat... Am auzit că i-a venit prietenul de la țară, ispita, geniul cel rău, Petrică, — cine-o fi acela...

Văleanu sta încremenit. Se auzia birjarul tușind în răcoarea dimineții. Vorba „dumnealui“ păru a lămuri deodată o întreagă situație. Femeea asta goală și disperată era fata lui Martac. Văleanu se uita lung la dânsa par'că fără s'o vadă :

— Mă rog, dumneata ești fiica lui.. Martac ?

Se sfia s'o întrebe, ca și cum ar fi fost ucigătorul lui tată-său. Fata dete din cap. El făcu un pas către dânsa :

— Eu sunt Petrică...

Ea se dete înapoi, deschizând ochii mari:

— Aaaa !

— Eu sânt ispita, geniul cel rău...

Fata plecase capul pe o parte, zâmbind tristă.

— Nu știam...

— Și tot eu vreau să fiu și geniul cel bun, — dacă mă erți și mă ajuți, zise el luând mâna fetei. Nu știam că părintele dumitale are familie. Ca toți cei ce-l cunosc, eram și eu fermecat de glasul său... și cum nu stau în București, nu puteam să-l aud altfel decât întrunindu-ne seara.

Apoi, îndemnat de o mișcare aproape frățească, mângâia părul tetei, fără să se gândească la ce face ;

— Vrei să vii cu părintele dumitale la țară ?

— Iși pierde locul dela cor...

— Așa este.

Fata ridică ochii spre el cu sfială ;

— Dumnealui ar fi voit să meargă în străinătate să mai învețe.

— Foarte bine.

Dânsa dete din cap ;

— E cam târziu.

Văleanu se gândea :

— Atunci ce pot să fac eu pentru dumneavoastră ?

— Știu eu !...

El, neștiind cum să urmeze, puse mâna în portofel și dete fetei tot ce avea.

— Ia dumneata asta deocamdată, și vom mai vedea mâine. Te rog să mă erți...

Și-i întinse mâna. Dânsa îi luă mâna,

dusă pe gânduri și uitându-se în pământ :

— Mi se pare că visez... Ce să fac cu banii ?

— Ce vrei. Să îndreptezi greșelele mele... Să-l duci la băi.

— O să mă întrebe de unde am paralele.

— Să-i spui.

— Da ?

— Da.

— Atunci o să vă mulțumească tata.

— Nu-i nevoe. Sunt fericit că-mi mulțumești d-ta.

Dânsa duse repede mâna lui Văleanu la gură. El vru să-și retragă mâna, dar, fără să știe, cum o atrase către el și o sărută pe frunte. Corpul cald al fetei se lipi de el, ca o haină,—când tocmai se auzi glasul spart al Balalanschi înjurând: răcoarea dimineții îl dezmeticise.

V

În camera lui dela otel, Petrică se îmbrăca, făcându-și gimnastica obișnuită. Corpul sănătos își desina în oglindă mușchii puternici, ce se întindeau sau se umflau sub pielea transparentă a tinereții, cu o nespusă eleganță bărbătească. Dormise rău și căuta să-și pue sângele în mișcare prin gimnastică.

Mintea lui umbla într'aiuri. De când se învățea în cercul „intelectualilor“, nu cunoscuse nimic sau mai nimic din viața lor. Acum, întâmplarea îl pusese deodată față în față cu realitatea, și par'că nobilele accente din gâtul lui Matic îl făceau să sufere în creier și 'n inimă. I se părea că frumusețea este un lucru atât de rar, atât de nepământesc, încât atunci când din sfetrelor senine ale necunoscutului se închiogăceva vrednic de acest nume în închipuirea noastră, noi, oamenii, se cuvine să adorăm acel ceva ca pe cel mai mare bine. În acest fiu al unor oameni de rând, potrivise natura o cumpănă de înțelegere atât de fină, că nimic nu scăpa neдрămuit. Dar în loc de a se naște critic, se născuse poet, — un poet eroic și iertător, care nu știa să cânte ci numai să asculte și să se bucure, să caute frumosul, să-i deschidă sufletul ca o criptă de aur în pacea unei catedrale.

Din când în când se oprea, pipăindu-și un mușchi și uitându-se în oglindă fără să se vadă.

Bătu cineva la ușă. Până să se ducă el să deschidă, se și ivi capul lui Lachi Pavlov. Petrică îl scutură de mână voinicește :

— Șezi, Balalanschi.

Acesta, exagerat ca întotdeauna, se luase cu mâinile de cap, uitându-se țintă la brațele lui Văleanu :

— Aoleu, nene Petrișor !

— Ce este ?

— 'Să-mă dracului !..

Ca să facă plăcere lui Balalanschi, Petrică își îndoii un braț și îi dete celuilalt să pipăie muschiul.

— Dacă poți, mușcă.

Ochii lui Balalanschi erau turburi, iar în fundul lor strălucea lumina unui gând inovat. Făcu o mișcare către brațul amicului său, dar se opri.

-- Mușcă ! îi zise Văleanu râzând.

Balalanschi își înfipse colții în brațul lui Văleanu cu atâta puier. Încât acesta, instinctiv, îl repezi cât colo, izbindu-l cu capul de perete. Balalanschi căzu jos,

Situația între dânsii devenea ciudată și inexplicabilă. Văleanu își muiă batista în apă rece și-și șterse sângele de pe braț. Balalanschi se făcuse ghem la pământ și gema.

După câteva minute, Văleanu se întoarse tot el către Balalanschi :

— Te-ai lovit ?

Celălalt își ridică figura hidoasă :

— M'ai omorât.

— Ei, ași !

— Nu acum. Mai bine mă dai de o mie de ori cu capul de pereți, decât îmi făceai ce mi-ai făcut.

Văleanu se uită la el, nedormit, dar mișcat :

— Ce ți-am făcut ?

Balalanschi tușea, horcăia, fși sufla nasul cu sgomot :

— M'ai omorât, nene Petrișor !

— Vino-ți în fire, omule, și spune ce ți-am făcut.

— Mai mâncat fript.

— Cum ?

Balalanschi se legăna pe o parte și pe alta, gemând :

— M'ai mâncat fript!... Și ai noroc că ești așa cum ești, că, altminteri, pre legea mea că te'mpușcam... Ia uite ici...

Și, zicând astfel, scoase din buzunar o gioarsă de revolver ; apoi strigă într'aiuri :

— Te 'mpușcam, nene!... Da, te-a scos dracu înaintea mea cu brațele alea goale, de par'că ești un berlinez de ăia dela circ...

Văleanu se apropie de el binișor și-l apucă de mână în care ținea revolverul. Balalanschi nu vrea să-l lase. Când însă îl strânse odată de degete, îi dete drumul, ca un copil :

— Lasă-mă, puică!...

Văleanu închise revolverul într'un saltar și se întoarse binișor la Balalanschi :

— Ia ascultă, nene Pavlov, spune cinstit ce ai frate, că nu te pricep.

Balalanschi păru a se liniști, față cu bună-tatea calmă a celuiilalt. Ridică ochii către el :

— Aoleeeu !... Că frumos ești, fire-ai al dracului !...

— Bine. Să lăsăm asta. Ce ai cu mine

— Te faci neamț, ha ?

— Nu mă fac niciun neamț, dar nu pricep.

— Hai stir, pungașule !... Da, cine săruta pe Ilenuța azi dimineață ?...

Și grăind astfel, iar începuse să sughițe și să plângă :

— M'ai mâncat fript vagabondule !... Gândeai că nu te văd, ha ?! Ai sărutat-o și ai luat-o în brațe ca un tâlhar !... Te-am văzut pe fereastră... hoțule !

Văleanu se uita mereu la el, încremenit de a descoperi deodată o altă mizerie o-menească : amorul, răsădit într-o inimă așa de dogită. Luă un scaun și se așeză lângă Balalanschi :

— Ascultă-mă, frate Pavlov ; îți jur că nici nu m'am gândit la ceea-ce spui... Dar vorbește limpede ; o iubești ?

Balalanschi sbârcea din nas, ștergându-și lacrămile :

— O iubesc, mă, de mor !... Uite așa hâd, cum mă vezi. Și-o iubește și Năiță... Da ăla e al dracului : zice că pentru muzică.. Ne-am cotizatără s'o trimetem în

străinătate să învețe.. Că dacă-i vorba, ea cântă mai frumos de cât tat'su...

— Cum adică?

— Iote așa, bine... Năiță punea 150 de franci pe lună, că ăla câștigă și dela gazetă și dela școală : eu puneam 50 ; tat'su iar 50 Nu mai gustam vin cu lunile. De vre-o două trei ori era să plece.

— Și de ce n'a plecat?

— Ceasu rău !...

— Adică ?

— Iote așa... Tocmai când s'adunau banii de drum, se întâmpla de ne întâlneam... și cum îi omul, na și ție, dă și mie... gâtul uscat, beam paralele într'o noapte.

Văleanu râdea.

— Răzi. afurisitule !.. Da tu știi, mă, ce vrea să zică să nu bei o lună de zile !.. Te apucă toate nădufurile., Ți se face gâtul ca tureatca. Ai o țigară ?

Văleanu îi dote o țigară. Balalanschi aprinse un chibrit pe fundul pantalonilor și se puse să fumeze. Apoi urmă :

— Aoleeeu !.. Cine te-a scos în cale, neică ?!. Că noi trăiam fericiți..

— Nu mai vorbi copilării, nene Pavlov, că eu nici nu m'am gândit la asemenea lucruri.

— Nu te-ai gândit tu, da s'a gândit ea. Că-i muiere, mă !.. Le curg ochii la toate

după tine, fire-ai al dracului, nene Vălene!

Pe când Balalanschi vorbea, întrerupt și cu sughițuri, bătu cineva la ușă de mai multe ori. Văleanu n'auzia. Pavlov, supărat, strigă:

— Ci intră, nene, odată!

Ușa se deschise binișor și se și închise, fără ca persoana care bătuse să fi intrat. Balalanschi rămăsese ca de piatră. Era Ileanuța Dânsa, văzând pe Văleanu jumătate desbrăcat, se retrăsese.

Balalanschi se repezi ca un tigrul la gâtul lui Văleanu:

— Vezi tâlharule, hoțule!... Vezi c'a venit după tine!...

Văleanu strânse odată în brațe pe Balalanschi, de-i pârâiră toate oasele. Apoi, serios și uitându-se în ochii lui:

— Șezi binișor, că te zdrobesc.

Pavlov căzuse în genunchi și tremura:

— Pentru numele lui Dumnezeu, nene Vălene, fă cu mine ce-i vrea, numai nu mă chinui așa. Omoară-mă mai bine!

Văleanu se răsti la el;

— Ce să fac?

— Ce'i ști.

— Cum vrei să-ți dovedesc că nu sunt vinovat;

— Să pleci.

— Plec deseară.

— Nu deseară. Acuși, numai de cât,

— N'am tren.

— Să pleci la Giurgiu ; este tren la 12.

— Eu trebuie să plec la Pitești, omule.

— Nu se poate să stai pân' deseară, că iar vine.

— Bine, frate, hai să plec la Giurgiu.

— Te duc la gară.

Văleanu se îmbracă și își strânse lucrurile, râzând. Balalanschi, între răs și plâns urla prin odae :

— Puică, neică, scoate tignafusu din mine, că mă ia dracu !..

Când se deteră jos, portarul înmână un bilet lui Văleann. Era de la fată. Ea zicea : „vă așteaptă tata acasă să vă mulțumească“.

Văleanu îl dete lui Balalanschi să-l citească. Acesta scrâșni din dinți :

— Muiere, domnule ! Zii muiere și las'o : a pus pe tat'su să te cheme acasă...

Pe când pleca trăsura spre gară, de pe trotuar, un chip rotund de femeie, cu ochii albaștri ca cerul de toamnă, zâmbea în înțelegerea propriei sale fericiri. Cu capul plecat, ea se uita pe sub marginea pălăriei, ce-i cădea pe frunte ca o glumă, surâzând și chiemând la sine ca fundul apelor adânci..

Balalanschi dete un ghiont lui Văleanu.

Acesta, nedeslușit în gânduri, dar bun și cu-minte, plecă la Giurgiu, în loc să plece la Pitești.

Poezii, Fabule, Legende, Satire

Publicate în „Biblioteca pentru Toți”

- 295—298 *Alexandrescu Gr. M.*: Poezii, Epistole, Satire, Trad. cu însemnări de Em. Gârleanu.
- 443—445 *Alexandri Vasile*: Poezii populare.
- 182 " " Doine, cu o prefață de I. Bianu,
- 183 " " Lăcrămioare, poezii.
- 184 " " Suvenire poezii.
- 185—186 " " Mărgăritarele 1852—1862.
- 187 " " Pasteluri, poezii.
- 188 " " Varia poezi.
- 189—190 " " Altele 1881—188, poezii.
- 191 " " Ostașii noștri, poezii eroice.
- 192 " " Dumbrava roșie, poem istoric.
- 193—194 " " Legende.
- 126 *Bălăcescu* : Poezii vol. I cu o precuvântare.
- 127 " Poezii, Satire și Fabule, volumul II.
- 20 *Bolintineanu D.* : Legende istorice poezii.
- 64 *Costin* : Spre primăvară, versuri.
- 404 *Fabule, culegere* din Țichindeal, Asachi, Tăutu, Carp, Ralet, etc.
- 42 *Depărățeanu* : Doruri și Amoruri vol I, poezii.
- 45 " Doruri și Amoruri vol. II poezii.
- 70 *Dulfu P.* : Legenda Țiganilor poem comic cu ilustr.
- 195—196 *Eminescu* : Poezii, ediție ilustrată tipărită sub îngrijirea D-lui I. Scurtu.
- 286—287 *Octavian Goga* : Poezii (premiat de Acad. Română).
- 399 *Ibsen Henrich*: Poezii. Trad. St.O. Iosef și D. Anghel.
- 90 *Lecca G. Haralamb* : Cinci poeme.
- 336 *Negruzzi C.* : Poezii, cu o notiță intr. de P. Haneș.
- 63 *Olănescu D. C. (Ascanio)* : Satire, Pe malul gârlei, comedie în versuri.
- 99 *Petöffi* : Apostolul și alte poezii cu portretul. Traducere în versuri de St. O. Iosif.
- 303 *Ranetti George* : Fabule și diferite poezii.
- 55 *Rosetti Radu* : Din inimă, poezii.
- 92 *Rosetti Radu* : Sincere, poezii,

DŪILIU ZAMFIRESCU

(Membru al Academiei Române)

Poetul de o delicateță osebită e în același timp un prozator și un romancier fruntaș.

D-sa a publicat în „Biblioteca pentru Toți“

Viața la Țară Tânase Scatiu In Războiu Indreptări

Aceste 4 volume din viața Comaneștenilor, alcătuiesc o serie de Romane cari au tendința de a zugrăvi societatea românească de acum vreo treizeci de ani, din timpul războiului independenței. Boierii arendași, țărani buni și răi, o icoană a vremurilor.

NUVELE ROMANE. *Alessio, Singuratatea, O vânătoare de vulpe, Frica.*

LYDDA. *Scrisori Romane.*

FURFANȚO. *Trei Novele.*

A se cere catalogul complet al „Bibliotecei pentru Toți“ la Librăria editoare LEON ALCALAY, București.

